

Американець у Парижі — найкращий американець.

Френсіс Скотт Фіцджеральд

Пролог

Потім я сказала, що назад ліпше поки не повертатися. За рік Париж так причарував мене своїми приладами, а після повернення я так сумувала, що мені здавалося, ніби краще було б узагалі туди не їздити. Почасті я так сказала, щоб заспокоїти матусю, але й справді так вважала. Коли дозволяла собі подумати про це місто — пори року й настрої, вигнуті тіні від кованих ґрат на вапнякових стінах, сморід залежаних цигарок у метро та мжичку, під якою кольори і кути згладжуються, ніби на картині Кайботта, — я так несамовито його жадала, що від самої думки про нову втрату мені робилося зле.

Вони геть інші — почуття до місця, коли в ньому живеш. Коли я вперше побувала в Парижі з Боу й іншими дівчатами зі школи, то подумала, що це місто — суцільні шик, блиск і гамір. Юша відвів нас у нічний клуб на Єлисейських полях, де ми, вирячивши очі, дивилися виставу: оркестр у повному складі, русалка з оксамитовим голосом виспіває пісні про нещасливе кохання, гімнасти й лялькарі, згряя кабаре-ретисток у стразах, страусовому пір'ї та мало чому ще. Міс Ширман, розуміючи обов'язки нашої опікунки, вдала обурення, але мій любий зведений брат лагідно всміхнувся і запросив її на танець, щоб ми, дівчата, спокійно відійшли від

шоку. Мені було вісімнадцять, я вперше побувала у Європі й вважала все пречудовим.

Приблизно за рік я знову пішла в той нічний клуб, і тоді, хай як дивно, він здався мені цілковитим несмаком. Оркестр звучав важко, пісні про нещасне кохання — вимучено, усмішки кабаретисток були геть натягнутими, а їхні благенські костюми блищали, як мішура. Тоді я вже кілька місяців навчалась у Парижі, літала від квартири графині на заняття в Сорбонні й у Рід-Голі, живучи у приємному, спокійному, туманному світі. Мені найбільше припала до душі ця тиха та споглядальна грань Парижа.

З плином часу я помітила, що початкова школярська закоханість переросла в більш невимушену та здорову симпатію. Звільнившись від туристичної метушні, я почала спостерігати за містом і вбирати його настрої, поки вони не стали відображенням моїх: щемкий смуток зимового надвечір'я, коли виходиш із денного сеансу і бачиш жовте саяво вуличних ліхтарів на мокрій бруківці; пожвавлення на початку весни, коли тераси кав'ярень запруджують люди, які сьорбають напої кольору льодяників. Я обожнювала прогулюватися парком Тюїльрі й уявляти, яким він був двісті років тому, або заходити в незнайомий район і вишукувати назви вулиць із поетичним звучанням: Рю-дю-Руа-де-Сісіль (вулиця короля Сицилії), Рю-де-Блан-Манто (вулиця Білих пальт), Рю-де-Лярбр-Сек (вулиця Сухого дерева). Мені страшенно подобалося, що найвідоміший проспект у Франції, Єлисейські Поля, назвали на честь раю для стародавніх героїв грецької міфології.

Я обожнювала всі невеличкі театри, яких у місті була безліч. Тамтешні вистави були досяжними і вкрай потрібними парижанам, як хліб насущний. Опера, театр, балет — доступні й недорогі. У сезон можна було ходити кудись щовечора, а новинки все одно не закінчувалися.

У мене ніколи так не мерзли ноги, як того року; я ніколи так не хотіла кави й цукру, як у часи повоєнного нормування продуктів. Після Визволення минуло п'ять років, а місто досі не могло оговтатися від темних часів. Занедбані будівлі, вкриті сажею, руйнувалися, витончені фасади були помержані слідами від куль. Ахалтекінського коня можна було побачити частіше за центральне опалення і гарячу воду. На сухотілих людях висів поношений одяг — усі ще були страшенно худими, — а жінки стукали черевиками з дерев'яною підощвою, які залишилися з часів окупації, коли шкіра для взуття зникла.

Я з'ясувала, що спогади про війну чигали звідусіль, але ніхто не бажав цього визнавати. І хоча оптимізму ставало щоразу більше — обіцянки плану Маршалла справджувались, у крамницях знову з'явилися делікатеси, сонмища туристів повернулись у готелі на правому й лівому берегах, — поміж нас дрейфували привиди. Я намагалася на них не зважати. Хотіла, щоб вони зникли. Іноді мені вдавалося забутись у Луврській галереї або під несамовитий джаз у задушливому нічному клубі в якомусь підвалі в Сен-Жермен-де-Пре. А опісля — тремтіння від несподіваного стуку у двері, жах від однієї вареної картоплини на тарілці, швидко придушені схлипування, які будили мене вночі. Згодом я збагнула, що любити Францію означає і приймати її привидів.

Та ця історія не про привидів. Якщо ж так, тоді я й сама привид: нетовариська дівчина, яка приїхала в повоєнну Францію, до пуття не опанувавши суб'юнктив і червоніючи від кожної думки, яку висловлювала. Я не знала, чого чекати від року в Парижі, але деякі сподівання справдились: свобода від критичного погляду матусі й лагідних очей татуса, нескінченні чудеса подорожування Європою, навіть роман...

Якось уранці я пробудилася від сну: звана вечеря в їдальні великого шато, оббитого панелями з різьбленого дерева. Я жартувала з бровастим французом, який сидів поруч, і голос мій був уже не ніжним і співучим, а жвавим і впевненим. Обстоювала свою думку — французькою! На зимовому світанку, осяйному й холодному, кліпала, відганяючи від себе сон, і збагнула, що то ніякий не сон, а спогад про вчорашній вечір. Скинула із себе роль несміливої дебютантки, яка часто вдавала дурненьку, і стала молодою жінкою, що не соромиться жаги до знань.

Улюблений рік мого життя.

Частина перша

L'automne

Я була така збентежена, що на вечері ледве проковтнула галету. Стояв вересень 1949-го. Ми з кількома дівчатами з коледжу Сміт перехилилися через поручень корабля, сподіваючись роздивитися порт. За кілька годин на цьому спостережному пункті ми страшенно зголодніли, залишилися без цигарок і майже втратили терпець.

— Це що, вогні?

— Де?

— Там, на горизонті!

— Думаю, ми ще надто далеко.

— Боже, це тягнеться цілу вічність.

— Навряд чи ще дуже довго...

— Добрий вечір, дівчата, — промовив голос за нашими спинами. Обернувшись, ми побачили старшого стюарда, який дивився на нас блискучими темними очима. — Стоїте на варті?

— Ллойде! — ми захихотіли й обступили його. — Сподіваємося побачити землю, — сказала Мері Енн, кліпаючи круглими блакитними очима. У неї були біляве волосся із чубчиком і безтурботне обличчя порцелянової ляльки.

— Страшенно хочемо прибути до Франції, — додала я.

— І зійти із цього корабля. Без образ, — промовила Марта, яку нудило дев'ять днів. — Забула взяти із собою вміння